

HOCAM PROF. DR. FUAT SEZGİN

Ramazan ŞEŞEN

Fuat Sezgin 24 Ekim 1924 tarihinde Bitlis'te doğmuştur. Babası Erzurum müftülüğü yapmıştır. Orta ve liseyi Erzurum'da okuduktan sonra İstanbul Üniversitesi, Fen Fakültesi Matematik bölümüne giren Fuat Sezgin, bu arada Arapça ve İslam medeniyeti konularına ilgisi dolayısıyla Edebiyat Fakültesi, Arap-Fars dilleri bölümü başkanı Prof. Dr. Helmut Ritter'in derslerine devam etmiştir. Bu derslerden etkilenince Matematik bölümü öğrenciliğini bırakmış; büyük bir bilim adamı olarak çok takdir ettiği Helmut Ritter'in öğrencisi olmak için eğitimine Arap-Fars Dili bölümünde devam etmeye başlamıştır. Lisans eğitiminden sonra Arap-Fars bölümünde uzmanlık eğitimine devam edememiştir. Hocası Hocası Ritter'den Ebû Ubeyde Ma'mer b. El-Müsennâ'nın Mecâzü'l-Kur'ân adlı eserinin edisyon kritiği konusu üzerine doktora yapmıştır. Bu eser Mısır'da basılmıştır.

Fuat Sezgin çok çalışkan, hedefleri büyük bir ilim adamıydı. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Tayyib Okiç'in yanında Sahih-i Buhari'nin kaynakları adlı doçentlik tezini hazırlamıştır. İslam Düşüncesinin İlahi Tarafı adlı kitabın Arapça'dan Türkçe'ye çevirisini yayınlaması dolayısıyla ben de ilk defa kendisi hakkında bilgi sahibi olmuşum. Bu arada doçent unvanı aldıktan sonra Prof. Dr. Zeki Velidi Togan ile birlikte çalışmaya başlamıştır. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde kurulan İslam Araştırmaları Enstitüsü müdürlüğüne getirilince, Fuat Sezgin de onun müdür yardımcısı olmuştur. Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, Enstitü'nün davetlisi olarak 1950'li yılların sonlarında İstanbul'a geldiğinde onun İslam tarihi hakkındaki konferanslarının çevirisini Fuat Sezgin yapmıştır. Ben de Fuat Sezgin hocayı ilk defa bu konferanslarda tanımıştım. Onun bulunduğu Enstitü'de ayrıca büyük âlim Osman Reşer, Salih Tuğ da çalışıyordu. O yıllarda Osman Reşer henüz uzman, Salih Tuğ asistandı. Osman Reşer, merhum Fahir İz'in yakın tanıdığıydı. Fahir İz Bey, İstanbul İmam Hatip Okulu'nun müdürüydü. Ben beşinci sınıftaydım. Bir ara Arapça hocamız yoktu. Fahir İz hoca bize Arapça hocası olarak Osman Reşer hocayı getirdi. Bu büyük âlimi böylece tanımış ve vefatına kadar onun ilmi kişiliğinden faydalanmaya gayret etmiştim. Ayrıca İmam Hatip Okulu Arapça derslerinde onun yardımcılığını yapmıştım.

Osman Reşer hoca, yazmaları, kitapları, dilleri iyi bilirdi. Sahasında birçok telif, tercüme eseri vardır. Aynı zamanda şairdi. Almanca bir divanı vardı. Çalışmaları sırasında Carl Brockelmann'ın Geschichte der Arabischen Literatur (*GAL*) adlı Arapça yazmalar külliyyatını kullanmış, birçok ilave düzeltme yapmıştı. Kitabın yarısına yakın not düşmüştü. 1959 yılı baharında Fuat Sezgin'le beraber GAL'ı tamamlamak için bir çalışma yapmaya karar vermişlerdi. Beni yanlarına yardımcı aldılar. Bir süre sonra Reşer projeden ayrıldı. Çok yaşlıydı. Fuat Sezgin hocanın yardımcısı olarak çalışmaya devam ettim. Bunun karşılığı bana burs olarak aylık

bir miktar para veriyordu. Kütüphanelere gidip beraber çalışıyor, yazacağı Gal kitabı için malzeme topluyorduk. Ben 1960 yılında İstanbul İmam Hatip okulunu bitirdim. Tam bu sırada 27 Mayıs ihtilali oldu. 147 öğretim üyesinin üniversite ile ilişkileri kesildi. Hiçbir suçları yoktu. Bunlar arasında Fuat Sezgin hoca da vardı. İşsiz kalmıştı. Ama azimliydı. Çalışmaya devam etti. Ağabeyi Servet Sezgin Yasıada'da hapse atıldı. Küçük kardeşi Refet Sezgin avukattı. Bir de ablası vardı. Aile içinde dayanışma hâkimdi.

Hoca ve ben çalışmaya devam ettik. 1960 yılı sonlarında Sezgin hoca Frankfurt Üniversitesi Profesörlerinden Zelhaim tarafından davetli Profesör olarak Almanya'ya çağrıldı. 1961 baharında çalışmalarına devam etmek için Frankfurt'a gitti. Türkiye'deki çalışmalarını bana bıraktı. Yazları gelir, konuşur, çalışmanın nasıl ilerlediğini kontrol ederdi. Almanya'da da çalışmasına devam etti. Bu arada ben Türkiye'deki yazmalarla ilgili malzemeyi Anadolu ve İstanbul'daki yazma koleksiyonlarını ziyaret edip malzemeyi topluyordum. Bu çalışmalara 1965 yılı sonbaharına kadar devam ettim. 1965 yılında aynı zamanda fakülteyi bitirdim. 1966 yılı baharında muhterem hocam ve edebiyat fakültesi ortaçağ tarih kürsüsü başkanı Prof. Dr. Fikret Işıltan'ın yanında asistan oldum. Bu sırada Fuat Sezgin hoca Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS)'ın birinci cildini tamamlamak üzereydi. Hatta mezuniyet tezim el-Cahız'a ait maddeye tezden bazı ilaveler yaptı.

Onunla irtibatımız bundan sonra da devam etti. Zaman zaman kitabın bazı yerlerini yazarken tereddüt ettiği kimi noktaları yazmalarla karşılaştırmak için kontrol etmemi isterdi. Nihayet, GAS'ın birinci cildini 1967 yılında Leiden'de Brill yayınevinde yayınladı. Sonra bu eserin üçüncü, dördüncü, beşinci ciltleri yayımlandı. II. cilt bunlardan sonra yayımlandı. Şunu da belirtmek gerekir ki GAS'ın ilk ciltleri Selçuklular devrine kadar yazılan Arapça eserlerden, bunlara yapılan talikat, şerh, haşiyelerden bahseder. Coğrafya, kartografya, teknoloji, ile ilgili önemli eserleri Osmanlı döneminin orta zamanlarına kadar geliştirmiştir. Brochelman'ın eseri gibi XX. Yüzyıla kadar ki Arapça literatürü tamamlamaz. Farsça, Türkçe eserlerden bahsetmez. Farsça eserler hakkında bu konuda Storey'in eseri, Türkçe eserler için Osmanlı Müellifleri, Osmanlılar devrindeki Astronomi, Matematik, Astroloji, Coğrafya, Musiki, Askerlik, Tıp- Eczacılık, Tabii Bilimler için IRCICA'da Ekmeleddin İhsanoğlu, Ramazan Şeşen başkanlığında yazılan, içinde 20.000 civarında yazmanında anlatıldığı Osmanlı Bilim Literatürü Tarihi adlı eser önemlidir.

Fuat Sezgin, 15 cilt tutan GAS'tan başka, nadir bazı Arapça yazmalar ile alakalı müsteşriklerin yayınladığı önemli eser ve makalelerin tıpkıbasımlarını yapmıştır. Fakat bunların başlarına sadece birkaç sayfalık önsöz yazılmıştır. 2019 yılında vefat eden merhum, İslam bilim tarihi hakkındaki önyargıların giderilmesi, yanlış ve eksik bilgilerin düzeltilmesi, geçmişten bugüne İslam biliminin tanıtımı ve günümüze taşınması yönünde olağanüstü çaba göstermiştir. Büyük, önemli ve kaliteli çalışmaları dünya çapında kabul görmüştür. Bu çalışmaları ile İslam biliminin bilim tarihinde önemli bir yeri olduğunu göstermiş ve bunu dünyaya kabul ettirmiştir. Bu bakımdan da emeği büyük ve takdire şayandır. Allah rahmet eylesin. Allah ondan razı olsun.